

ASPECTE CU PRIVIRE LA VIAȚA RELIGIOASĂ DIN SATUL NEGRILEȘTI (JUD. BISTRIȚA-NĂȘĂUD) ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Aspects About the Religious Life in Negrilești Village
(Bistrița-Năsăud County) During the Interwar Period

Adrian-Cosmin Iușan
„Babeș-Bolyai” University Cluj-Napoca

Abstract: *The present work intends to analyse aspects of religious life in the interwar period in Negrilești (Bistrița-Năsăud County). During this research we want to see which were the main existing denominations, how and under what conditions have appeared new ones, the interdenominational relations and to observe the impact that all these churches had on the studied village.*

Keywords: Negrilești, condition, denomination, relation, impact.

Satul Negrilești din județul Bistrița-Năsăud este o localitate atestată pentru prima dată în anul 1504, moment în care se afla în componența cetății Ciceului, însă, fără îndoială, existența acesteia era una mult mai veche.

Nu știm foarte multe despre momentul fondării și implicit nici despre viața religioasă anterioară momentului 1405 sau anului 1553, când satul este menționat a doua oară.¹

Putem presupune că satul Negrilești era majoritar ortodox, mai ales că structura confesională a satelor componente cetății Ciceului era, în timpul lui Ștefan cel Mare, una preponderent ortodoxă. Astfel, arată istoricul Nicolae Edroiu, în anul 1553, din cele 54 de sate componente ale celor 2 cetăți transilvănene (una fiind cea a Ciceului), 41 era ortodoxe, având preoți români.²

Ulterior, comunitate ortodoxă locală va fi subordonată episcopiei de Vad, în condițiile în care aceasta și-a extins autoritatea, începând din secolul al XVII-lea, asupra satelor cuprinse în zona Solnocului Mijlociu, Crasnei, Bihorului, Maramureșului și Sătmarului, a districtelor Chioar, Bistrița și Gurgiu și a comitatelor Dobâca, Cluj și Turda.³

¹ Kadar Jozsef, *Cetatea Ciceului și comuna Uriu. Csicsovar es Felor Kozseg*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2009, p. 42.

² Nicolae Edroiu, „Semnificația stăpânirii de posesiuni în Transilvania de către Ștefan cel Mare și sfânt, domnul Moldovei (1457-1504)”, în Ioan Chirilă (coord.), *Structură etnică și confesională a Transilvaniei medievale (sec. IX-XIV)*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2007.

³ *Ibidem*, p. 152.

Știm că pe actualul teritoriu al satului (locul exact nu a fost încă identificat) a existat o mănăstire ortodoxă, distrusă cel mai probabil de tunurile austriece. Despre ea, cunoaștem că „în hotarul satului Negrileşti, o fost o mănăstire construită pe ruinele unui specul (turn de strajă) roman, probabil înainte de 1700. În 1776 avea un călugăr ortodox, Iancu, care „*agita contra unirii*”. Pentru calmarea spiritelor, episcopul Grigore Maior trimite în zonă pe protopopul Dobrei, George Pop, care s-a stabilit în Ungureni, lângă Lăpuș.⁴ Aceasta a jucat un rol important pentru ortodocșii din sat dar și pentru cei din satele vecine.⁵

Unirea religioasă de la începutul secolului al XVIII-lea a dus la scindarea comunității. Astfel, o parte dintre aceasta va forma biserica greco-catolică din localitate, care va exista până la interzicerea ei în decembrie 1948.

Nu aveau să fie singurele confesiuni existente. Aveau să existe romano-catolici și reformați la care, din perioada interbelică, li s-au adăugat și două biserici neoprotestante, una baptistă, respectiv, una pentecostală. Tot aici, religia creștină avea să coexiste și cu cea mozaică, cult ce avea să înceteze odată cu dispariția evreilor din satul Negrileşti (1944).

Referitor la structura confesională, primele date existente sunt cele pentru anul 1850. Sat component al județului Bistrița, Negrileşti număra 1085 de suflete, dintre care 488 era ortodocși, 531 erau greco-catolici, 4 catolici, 21 reformați, iar 41 erau mozaici.⁶ Existau 951 de români, 41 de maghiari, 41 de evrei și 11 aveau o altă naționalitate.⁷

Nu avem certitudinea că au existat decât câteva locașuri de cult ortodoxe, greco-catolice, mozaice și, ulterior, câteva neoprotestante. Referitor la catolici, unitarieni și reformați, numărul redus pe care l-au avut tot timpul ne îndreptățește să credem că nu aveau biserici. O astfel de situație este consemnată pentru anul 1848. Astfel, dintr-un document aflăm că 3 negrileşteni aparțineau parohiei catolice Sfântul Ștefan din satul Cristeștii Ciceului.⁸ Acest lucru atestă încă o dată faptul că, deși nu

⁴ Ovidiu Halas, „Istoria monahismului din județul Bistrița-Năsăud. Partea a II-a-vetre monahale din secolele XV-XVIII”, în *Astra Salvensis*, nr. 2, 2013, p. 18.

⁵ Pentru mai multe informații vezi: Adrian-Cosmin Iușan, *Satul lui Negrea. O istorie a localității Negrileşti din județul Bistrița Năsăud* (lucrare de disertație), p. 87 și Augustin Pădurean, Dănuț Liviu Drăgoi, *Poartă spre cer. O istorie a bisericii ortodoxe din Ciceu-Giurgești, jud. Bistrița-Năsăud*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005, p. 9.

⁶ Traian Rotariu (coord.), *Recensământul din 1850. Transilvania*, ed. II, Cluj, Presa Universitară Clujeană, 2004, pp. 86-88.

⁷ *Ibidem*, p. 89.

⁸ Kadar Jozsef, *Cetatea Ciceului și comuna Urin. Csicsovar es Felor Kozseg*, p. 93.

reprezentau un număr foarte mare, existau sătenii care se deplasau chiar și pe distanțe mai mari, pentru a participa la slujbele bisericilor din care făceau parte. De precizat că acest lucru era valabil pentru cei care nu erau români din punct de vedere etnic.

Trebuie făcute niște observații. Se poate vedea faptul că populația satului a crescut într-un ritm constant, de unde deducem că familiile aveau numeroși copii. De asemenea, vedem că numărul credincioșilor ortodocși și cei greco-catolici este unul similar, cu un ușor avantaj pentru aceștia din urmă, cele două confesiuni având cei mai mulți adepți⁹, așa cum era și de așteptat într-un sat format aproape în totalitate din români. Din recensăminte, reiese și faptul că în localitate au existat și romano-catolici, unitarieni și reformați, însă numărul acestora a fost extrem de mic raportat la populația satului. Numărul evreilor este unul care crește și el, iar, în privința cultelor neoprotestante, observăm că, la mai puțin de un deceniu înaintea izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial, ei sunt reprezentanți de două biserici, una baptistă și una penticostală.

Biserica ortodoxă

Așa cum am arătat mai sus, satul a fost unul ortodox până la începutul secolului al XVII-lea. Cele mai vechi date referitoare la numărul locuitorilor din satul Negrileşti sunt cele privitoare la perioada 1720-1721, când se pare că localitatea avea 538 de locuitori.¹⁰ E mai mult decât sigur că cei mai mulți dintre aceștia erau ortodocși, mai ales că în anul 1750 erau înregistrați ca trăind în localitate o familie de nobili cu 6 membrii, 94 de iobagi, o văduvă de iobag, 8 familii de jeleri, 7 vagabonzi și 3 văduve.¹¹ Discutabil, din punct de vedere al religiei, ar putea fi poate

⁹ Această situație era una tipică pentru Transilvania. Astfel, conform datelor privitoare la situația doar din Principatul Transilvaniei, până în anul 1880, numărul ortodocșilor a fost următorul: 637.800 (30,9%) în 1850, 679.896 (31,3%) în 1857, 1.504.049 (37%) în 1880, 1.701.234 (34,9), 1.804.572 (34,3), situația greco-catolici fiind următoarea 674.654 (31,5) în 1850, 674.654 (31,3) în 1857, 941.474 (23,2%) în 1880, 1.145.576 (23,5%) în 1900 și 1.247.105 (23,7%) în 1910. Vezi: Sorina Paula Bolovan, *Familia din satul românesc din Transilvania. A doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane/Fundația Culturală Română, 1999, p. 58.

¹⁰ Ioan Sigmirean, Adrian Onofreiu, *Istoria județului Bistrița-Năsăud în documente și texte*, Bistrița, Editura Răsnetul, 2001, p. 22.

¹¹ Dorin Dologa, prefață la *Fondul Parohial Ortodox Român*, Serviciul Județean Bistrița Năsăud al Arhivelor Naționale, 2008, p. 3.

doar confesiunea nobililor, deși mai multe elemente ne face să credem că, cel puțin pentru o vreme, au fost ortodocși.

Deși biserica greco-catolică va avea ulterior cei mai mulți adepți, biserica ortodoxă, care va face mult timp parte din protopopiatului ortodox Chiuiești, atât înainte de desființarea acestuia, cât și după reparația lui,¹² și apoi din protopopiatul Solnoc Interior din 1805, mai exact din cel Inferior,¹³ va continua să existe și să aibă chiar un număr mare de enoriași. Există mai multe motive pentru care o parte a oamenilor au rămas creștini-ortodocși. Pot fi evocate unele precum existența unei conștiințe a apartenenței la biserica ortodoxă în rândul unei părți a populației, dorința de a rămâne fidel comunității bisericii și preotului etc., dar din punctul nostru de vedere cele mai importante ar fi două.

Primul se referă la mănăstirea Negrilești și la influența pe care aceasta a exercitat-o asupra localnicilor și nu numai. Aceasta este cu atât mai mare cu cât în cadrul ei va lua naștere prima școală a satului (școala mănăstirească), undeva în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.¹⁴ Nu se cunosc multe despre această „școală”, dar putem bănui că existența ei nu avea cum să nu influențeze mentalul local.

Cel de-al doilea ar putea fi cel privitor la existența unei vechi biserici ortodoxe de lemn, care a rămas în picioare până undeva în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Nu se știe anul exact al construirii acesteia. În perioada interbelică, i s-a cerut preotului ortodox din localitate, Nicolae Țăgeanu, să ofere o serie de informații privitoare la istoria acestei biserici. Astfel, el a oferit doi ani diferiți privitori la atestarea ei, vorbind despre 1780 și 1760 ca ani posibili pentru înființarea ei. Imposibil de oferit un an exact, putem totuși afirma, pe baza celor spuse de către acest preot, că, cel mai probabil, biserica a luat ființă undeva în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Nu știm dacă este una și aceeași cu prima biserică de lemn din localitate, construită de către un nobil local (Drăcșan), mort în 1717 în preajma Reteagului,¹⁵ probabil rudă cu nobilul Ioan Drăgșan, menționat în anii 1650 cu numele de Draxan și în anul 1658.¹⁶

Semnificativă ar putea fi și una dintre relatările unor bătrâni din sat, pe care le-am auzit de-a lungul timpului. Astfel, de mai multe ori,

¹² *Ibidem*, p. 4, 7.

¹³ *Ibidem*, p. 7.

¹⁴ Ovidiu Halas, „Istoria monahismului din județul Bistrița-Năsăud”, p. 18.

¹⁵ Dorin Dologa, prefață la *Fondul Parohial Ortodox Român*, p. 4.

¹⁶ *Ibidem*.

Astra Salvensis, an IV, număr 7, 2016

mai mulți oameni din sat mi-au spus că satul s-a aflat prima dată pe dealurile care îl înconjoarăși doar ulterior oamenii au coborât și s-au stabilit la baza acestora. Acest lucru este mai mult decât unul veridic, în condițiile în care multe dintre satele transilvănene aveau casele ridicate pe dealuri, din diferite motive. Mult mai interesant este faptul că acolo sus ar fi existat și o biserică de lemn (despre a cărei existență nu avem motive să ne îndoim), care ulterior ar fi fost mutată în sat.

Conform unui document din anul 1920, biserica ortodoxă dispunea de 2,8772 ha teren arabil, 5, 754 ha teren grădinăși alte 9,49 ha, la care se adăugau 8,631 ha grădină pentru personalul ecleziastic și administrativ. Mai dispunea de un cimitir de aproximativ 5,7 ha și de 4,6 ha teren neproductiv, 12,72 ha din proprietățile antebelice și 9,72 din reforma agrară. Casa parohială avea 125 mp și fusese ridicată în anul 1905 cu fundație de piatrăși pereții din lemn. Exista și o școală confesională din 1913, de 198 mp, ambele clădiri aveau fundații din piatră, acoperișul din șindrilăși 5 camere. Terenul aparținător era de 2,31 ha la biserica din lemn, 4,87 ha la casa parohialăși 1,43 ha la școală. Evaluarea clădirilor după preț era următoarea: Biserica 4000 lei, terenul 6000 lei, casa parohială 40.000 lei, terenul 10.000 lei, școala 80.000 și terenul acesteia 5.000 lei.¹⁷

În privința enoriașilor, datele sunt similare pentru aproape întreaga perioadă interbelică. Sporul natural este unul pozitiv, iar numărul căsătoriilor este și el în creștere. Se menține și situația căsătoriilor interconfesionale, iar numărul convertițiilor, și de o parte și de cealaltă, este destul de mare. Spre exemplu, în decembrie 1926 erau înregistrați, conform unei statistici bisericești ortodoxe, 209 familii ortodoxe, dintre care 283 de bărbați, 278 de femei, un total de 561 de persoane. Copiii până în 7 ani erau 160, dintre care 66 de băieți și 94 de fete; între 7-15 erau 114, dintre care 73 băieți și 41 fete. S-au născut 14 băieți și 15 fete, la care se adaugă 1 „băiat nelegiuit” și 2 fete trecute la aceeași categorie, deci 32 de nașteri în total. La categoria deceselor, au fost trecuți 4 bărbați, 3 femei, 2 băieți și 5 fete (până în 15 ani); 10 căsătorii, dintre care 5 mixte, 6 perechi ortodoxe în concubinaj și 6 mixte, deci 12 perechi, 2 divorțuri. Știau scrie 115 bărbați și 39 de femei, deci 154 de săteni (peste 15 ani); 168 de bărbați, respectiv 239 de femei trecute la secțiunea analfabeți, deci un total de 407. Mergeau la biserică 275 de bărbați și 255 de femei, dintre care regulat 160, neregulat 373 și 28 de localnici nu mergeau deloc.¹⁸

¹⁷ S. J. B. N. A. N., *Oficiul Parohial Ortodox român Negrileşti*, dos. 1/1920, f. 198.

¹⁸ *Ibidem*, dos. 14/1921-1946, f. 16.

Din secțiunea „Treceri religioase”, aflăm că au schimbat cultul numai puțin de 69 de oameni, dintre care 34 de bărbați și 35 de femei. S-au convertit, în schimb, 19 bărbați și 15 femei, deci 34 de uniți.¹⁹

În interbelic, s-a pus problema ridicării unui nou locaș de cult pentru creștinii ortodocși, în condițiile degradării tot mai accentuate a micii biserici de lemn. Astfel, în 2 iulie 1931, s-a decis, de către membrii parohiei, să fie cumpărată biserica de lemn din Suseni-Bârgăului, opera lui Ioan Axente și Tănase Gavrilă, l-a prețul de 260.000 lei.²⁰ Până la urmă, credincioșii se vor reorienta și vor construi între anii 1935-1945 o biserică de zid, sfințită în 19 august 1945 de episcopul ortodox Nicolae Colan.²¹ Conform hrisovului clădirii, a avut și are în continuare, hramul sfinților arhangheli „Mihail și Gavril”.

Dat fiind că, atât biserica ortodoxă, cât și cea greco-catolică, nu dispuneau de venituri foarte mari, edificiul de zid al bisericii nu s-a putut realiza fără numeroasele donații pe care le-a primit. Astfel, în anul 1928, Ministerul Cultelor a donat 10.000 lei,²² în 1937, este menționată donația făcută de un anume Ioan Dan a Petri din Cluj, care a donat 3000 lei²³, iar, în anul 1938, sunt consemnate donațiile făcute de Măria Pop (14.000 lei), de Ministerul Cultelor (5000 lei) și de „mai mulți enoriași”.²⁴ Mai mult ca sigur, donațiile au fost mult mai numeroase.

Cele mai vechi nume de preoți consemnați în localitate datează din 1733 (amintiți și în 1750), când este menționată existența a 60 de familii și a unei biserici păstorite de 4 preoți: Niculaie, Vasile, Mihail și Costan,²⁵ dintre care o parte (dacă nu toți) au fost din localitate. În anul 1767, este menționat următorul preot, Ioan Muntean, care era ortodox²⁶ și mai apoi mai sunt amintiți și preoții Lador Gavril din Chiuești, Ioan Bodea din Ciceu-Giurgești, Perhaiță Ioan din Borcut, Perhaiță Petru din Dobricel și Perhaiță Teodor din Dobricul Lăpușului, Dumitru Sighiartau (Sigartău) din Breaza și Sighiarteu (Sigartău) Eutimiu

¹⁹ *Ibidem*, f. 1.

²⁰ <http://www.protopopiatulbeclean.ro/parohia-negresteii/>, accesat în 26 octombrie 2016.

²¹ *Ibidem*.

²² ***, „Tablou de donațiile făcute parohiilor din Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului în anul 1928”, în *Renașterea*, nr. 29 din 21 iulie 1929, p. 8.

²³ ***, „Donațiunile făcute pe seama bisericilor”, în *Renașterea*, nr. din 31-32 din 1 august 1937, p. 5

²⁴ ***, „Donațiunile făcute pe seama bisericilor din eparhia noastră în cursul anului 1938”, în *Renașterea*, nr. 27 din 2 iulie 1939, p. 4.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Dorin Dologa, prefață la *Fondul Parohial Ortodox Român*, p. 4.

din Ciceu-Poieni.²⁷ Preoții ortodocșii ai localității au mai fost, conform lui Teodor Herman, următorii: „*Teodor Mibuț (1793-1815), Vasilie Mărcuș (1816-1844), fiul său Ioan Mărcuș (1845-1851), Dumitru Szığıarto (1854-1879), Vasile Bodea (1881-1901), sub care s-a trecut la biserica unită o mare parte din popor și s`a edificat în 1889 o școală de lemn, separând școala de câtră uniți [...], Gheorghe Lărgean (1903-1907), [...], Ioan Bodea (1909-1918), sub care s-a zidit școala actual de peatră în 1911, Nicolae Țăgean (1920-) care e atacat de câtră uniții și bapțiști de acolo*”.²⁸

Acesta îl omite însă pe preotul Constantin Bodea, născut în 1844 în satul Chiuiesti, decedat în 1916, absolvent de seminar teologic, care fusese preot în Ciceu-Giurgești, iar, între martie 1901-martie 1902, va fi preot ortodox în satul Negrilești.²⁹ Despre Ioan Bodea, știm că a terminat teologia la Sibiu.³⁰ Nu îi menționează nici pe Sigartău Alexandru din Ciceu-Poieni (16 februarie 1901-1 ianuarie 1903), pe Cotușiu Pantelimon din Dumbrăvița (20 octombrie 1879-14 octombrie 1881)³¹ și nici pe Julia Constantin (1918-1920).³²

Biserica ortodoxă din Negrilești, în perioada interbelică, se identifică practic cu activitatea depusă de preotul Nicolae Țăgeanu, cel care ajunge preot în localitate în anul 1920, unde va păstori biserica din localitate (și pentru puțin timp și pe cea din Ciceu-Giurgești) până la decesul său, survenit în anul 1947.³³

Acesta a fost foarte activ. Din documentele redactate de către el și din schimbul de scrisori cu protopopul ortodox T. Herman, reiese că, în perioada dintre cele două războaie, s-au făcut numeroase colete în localitate pentru diferite cauze, precum ridicarea unui internat pentru băieți în Dej, construirea tipografiei ortodoxe din Cluj, ridicarea catedralei ortodoxe din Cluj Napoca, cumpărarea unui clopot pentru aceeași catedrală, ajutorarea sinistraților de pe urma viiturilor din anul

²⁷ <http://www.protopopiatulbeclean.ro/parohia-negrilesti/>, accesat în 26 octombrie 2016.

²⁸ Teodor Herman, *Monografia istorică a protopopiatului ortodox român Dej. Lupte, treceri și procese religioase*, Cluj, Tiparul tipografiei Dr. S. Bornemisa, 1925, p. 80.

²⁹ Augustin Pădurean, Dănuț Liviu Drăgoi, *Poartă spre cer. O istorie a bisericii ortodoxe din Ciceu-Giurgești, jud. Bistrița-Năsăud*, pp. 28-29.

³⁰ *Ibidem*, p. 29.

³¹ <http://www.protopopiatulbeclean.ro/parohia-negrilesti/>, accesat în 26 octombrie 2016.

³² *Ibidem*.

³³ ***, „Concurs”, în *Renașterea*, nr. 14-15 din 13 aprilie 1947, p. 8.

1925, ridicarea Mănăstirii Rohia dar și a statuilor lui Nicolae Bălcescu de la Alba Iulia și Simon Bărnuțiu de la Iași.³⁴

De asemenea, el s-a luptat foarte mult pentru biserica sa. În acest sens, prezentăm un fragment dintr-o scrisoare trimisă de acesta pe adresa ziarului *Renașterea*, în anul 1929, publicat într-un articol, în același an: „*La data de 28 Oct. 1929, s'a făcut aplicarea dispozitivului de parcelare a pământului expropriat și dat pe seama bisericii ortodoxe din Negrilești și a personalului ei de serviciu. Prin această aplicare din nou i s'a dat acestei biserici o lovitură grea, dându-i-se pământ de tot slab și aproape necultivabil. Deși biserica noastră are 2 jug. 600 st. ca sesiune parohială veche, chiar în mijlocul pământului expropriat, totuși din acest pământ nu ni s'a dat la sesiunea veche decât 2 jug. Celalalte 14 jug. ni le-au dat după un deal numit „Delnițe”, unde desi era un terilor de 3 0 jug., 7 jug. ca sesiune parohială ni s'au dat într'un capet, 5 jug. a bisericii cam la mijloc spre vârful dealului, iar 2 jugăre a cantorului la celalalt capet tot la vârful dealului. In tot locul însă pământul e cel mai slab și fără să ni se dea într'un complex, cum a fost până azi*”.³⁵

A fost interesat și de ceea ce ține de întărirea conștiinței oamenilor privitoare la apartenența acestora la România. Știm că, spre exemplu, i s-a cerut, de către protopop, să facă rugăciuni în ziua de 15 octombrie nou 1922, momentul încoronării, dar și „*să îndemni pe câțiva țărani fruntași să meargă pe atunci în Alba Iulia în portul lor țărănesc*”,³⁶ lucruri pe care, fără îndoială, le-a realizat. Activitatea sa va face ca el să fie ales membru al consiliul protopopiatului între anii 1932-1937.³⁷

Conform datelor înregistrate, au existat credincioși ortodocși în număr de 488 în 1850, 404 în 1857, 519 în 1869, 661 în 1880, 682 în 1890, 744 în 1900, și 770 în 1910³⁸. În interbelic, au fost 846 în 1930, iar apoi s-au mai consemnat 860 în 1941, 1078 în 1992 și 899 în 2002.³⁹

Tot în cadrul bisericii ortodoxe, aveau să apară, în interbelic, și membrii în „Oastea Domnului”, cel mai probabil ca o reacție la apariția cultelor neoprotestante. Numărul acestora nu era foarte mare, existând doar câțiva membrii. Această mișcare a existat în localitate și după 1948,

³⁴ S. J. B. N. A. N., *Oficiul Parohial Ortodox român Negrilești*, dos. 1/1920, f. 19-138.

³⁵ ***, „Biserica sfidată de organele de împroprietărire”, în *Renașterea*, nr. 48 din 1 decembrie, 1929, p. 6.

³⁶ S. J. B. N. A. N., *Oficiul Parohial Ortodox român Negrilești*, dos, 1/1920, f. 28.

³⁷ *Ibidem*, dos. 12/1929-1945, f. 7.

³⁸ Varga E. Árpád, „Beszterce-Naszód megye településeinek felekezeti adatai. 1850-2002”, în <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002/bnfe102.pdf>, accesat în 25 februarie 2015.

³⁹ *Ibidem*.

unii negrileşteni participând la diferite întâlniri și evenimente din țară.⁴⁰ Ea s-a dizolvat după ce acești membrii au părăsit această localitate, undeva în perioada comunistă.

După război, comunitatea ortodoxă a fost păstorită de preoții, Dobrovolschi Gavril (1948-1950),⁴¹ Cotuțiu Constantin (1950-1959), Nedelea Teodor (1970-1978), Briciu Alexandru (1978-1985) și Zinveliu Dumitru (1985-prezent).⁴²

Biserica greco-catolică în perioada interbelică

După trecerea unei părți a clerului transilvănean la catolicism și după formarea bisericii greco-catolice, o parte dintre săteni au devenit greco-catolici. Nu știm multe despre acest moment. Putem totuși afirma că, bazându-ne pe situația celorlalte sate din această parte a țării, cel mai probabil această trecere s-a făcut ca urmare a schimbării confesiunii preotului/preoților din localitate.

Biserica va face parte inițial din protopopiatul Cășeu.⁴³ În anul 1931, episcopul greco-catolic Iuliu Hossu a întreprins o nouă reorganizare administrativă a protopopiatelor. Conform acesteia, eparhia de Cluj-Gherla cuprindea un număr de 31 de protopopiate, localitatea Negrileşti urmând a face parte din protopopiatul Reteag, alături de alte 19 localități.⁴⁴

Referitor la numărul enoriașilor uniți, acesta a crescut, mai ales căși populația satului a cunoscut o evoluție ascendentă. Până în interbelic, au fost înregistrați 531 de credincioși greco-catolici în 1850, 601 în 1857, 775 în 1869, 564 în 1880, 778 în 1890, 931 în 1900 și 1023 în 1910,⁴⁵ pentru ca, în interbelic, numărul lor să ajungă la 1009 în 1930.⁴⁶

⁴⁰ Interviu cu C. D. în 7 decembrie 2015.

⁴¹ Acesta era basarabean, stabilit în România datorită războiului conform interviului cu Ș. L. în data de 4 august 2015.

⁴² <http://www.protopopiatulbeclean.ro/parohia-negrilesti/>, accesat în 26 octombrie 2016.

⁴³ Dorin Dologa, prefață la *Fondul Parohial Ortodox Român*, p. 6.

⁴⁴ Iuliu Hossu, „Decret pentru noua arondare a protopopiatelor din Eparhia română unită de Cluj-Gherla”, în *Curierul Creștin. Organ Oficial al Eparhiei de Cluj-Gherla cu un adaos neoficial*, nr. 15 din 1 august 1931, pp. 126-128.

⁴⁵ Varga E. Árpád, „Beszterce-Naszód megye településeinek felekezeti adatai. 1850-2002”,

⁴⁶ *Ibidem*.

Astra Salvensis, an IV, număr 7, 2016

Referitor la preoții uniții, în 1842 sunt menționați Sigartău Damian, Georgiu Ioan (1852-1875), Georgiu George (1874-1879), Juga (Iuga) Constantin (1880-1916) și Viman Petru (1916-1956).⁴⁷

Cel mai cunoscut mentalului colectiv rămâne cel care a păstorit biserica unită din localitate în perioada interbelică: Viman Petru. Fiu al satului, acesta s-a format la Blaj, marele centru al greco-catolicismului, ajungând să fie considerat unul dintre cei mai promițători tineri teologi uniți. Acest lucru este bine reprezentat de momentul sfințirii bisericii din Reteag, din anul 1909, l-a care a participat și preotul greco-catolic din Negrileşti, Constantin Iuga, dar și Petru Viman, care nu era încă preot. Despre acesta din urmă, ziarul *Unirea* din Blaj a scris următoarele: „Nu pot trece cu vederea, să nu amintesc, că actul sântirii și solemnitatea sf. Liturghii a ridicat-o mult teologul absolut de Gherla, Petru Viman, care cu vocea sa puternică, voluminoasă și bine cultivată, a stârnit mult pietatea în cei prezenți, ba la cuminecariu, a stors chiar lacrimi din ochii multor creștini. Accentele: M-ai urgisit, m-ai urgisit, că am călcat poruncile tale și am părăsit legea ta... erau o mărturisire duioasă parcă a tuturor, căci cine Doamne, este fără păcat?!”⁴⁸

Relațiile dintre cele două biserici au fost dificile, la acest lucru contribuind din plin faptul că cele două parohii erau similare din punct de vedere al numărului de enoriași. Exceptând momentul apariției bisericii greco-catolice în localitate, cea mai tensionată perioadă poate fi considerată cea din interbelic. Tensiunea a atins apogeul în perioada în care bisericile erau păstorite de Nicolae Țăgean și Petru Viman, păstrându-se și azi numeroase „legende” privitoare la relația acidă dintre cei doi preoți.

Nu trebuie înțeles faptul că relațiile ar fi fost tot timpul tensionate. În fapt, enoriașii dintr-o biserică nu avea nicio problemă cu enoriașii din cealaltă. Acest lucru este confirmat de numeroasele căsătorii consemnate în registrele parohiale, dar și de numărul impresionant de treceri de la o biserică la alta. Acestea trebuie văzute mai degrabă prin prisma urmării unor anumite interese personale, decât prin prisma unor treceri datorate unor sentimente de ordin religios, care, dacă au existat, au fost probabil foarte puține.

În ziua de Duminică, 4 septembrie 1927, a fost sfințită biserica ortodoxă din Ciceu Corabia, moment la care a participat și preotul parohiei din Negrileşti, Nicolae Țăgeanu, alături de majoritatea preoților

⁴⁷ <http://www.protopopiatulbeclean.ro/parohia-negrilesti/>, accesat în 26 octombrie 2016.

⁴⁸ Ioan Sonea, „Sfințire de biserică. Reteag, la 22 septembrie 1909”, în *Unirea. Foaie bisericească-politică*, nr. 38 din 2 octombrie 1909, p. 330.

din satele din vecinătate. Interesant este faptul că la acestea au participat nu doar episcopul ortodox Nicolae Ivan, ci și o serie de personalități și notabilități din satele din proximitate, dar și din Dej, între care numeroși membrii ai despărțământului Dej al Astrei, senatori, preoți, studenți, dar și istoricului Valeriu Motogna, acesta din urmă fiind greco-catolic.⁴⁹ Acest lucru arată că, la astfel de momente festive, participau atât ortodocși, cât și uniți, situație, care, dată fiind proximitatea teritorială, cel mai probabil era valabilă și în Negrilești.

Între 1820-1821, uniții au construit o biserică de zid, având hramul „Sfântul Dumitru”, edificiu pictat în 1836.⁵⁰ Biserica de piatră a fost construită în anul 1903, în timpul în care parohia era păstorită de preotul Constantin Iuga, așa cum arată unul dintre cele două hrisoave ale clădirii.⁵¹ Ea a fost binecuvântată de către Iuliu Hossu în 1904 și sfințită în 1912 de canonicul Octavian Domide.⁵² Potrivit aceluiași hrisov, biserica a fost ulterior renovată de mai multe ori, cea mai importantă lucrare fiind cea realizată în primii ani de după revoluție, în timpul preotului ortodox Zinveliu Dumitru.⁵³ Nu cunoaștem date despre așezămintele anterioare, dar, în cele aproape două secole de la apariția acestei biserici, este mai mult decât sigur că se foloseau de un anumit edificiu religios, cel mai probabil o biserică de lemn, posibil, pentru mult timp, în paralel cu ortodocșii.

Numărul celor care frecventau bisericile din sat era evident mai mic decât cel al credincioșilor înregistrați, situație valabilă indiferent de confesiune. Astfel, cu ocazia unei misiuni unite în localitate, se menționa că la Negrilești se țin misiuni în 2-4 decembrie, conduse de Victor Bojor, prilej cu care au asistat la toate predicile credincioși în număr de 150-250, unii fiind din satele vecine. S-au mărturisit și cuminecat aproximativ 70 de persoane.⁵⁴

⁴⁹ ***, „Frumoasele serbări creștinești-naționale. Sfințirea bisericii din Ciceu-Corabia. Sfințirea pietrii comemorative în amintirea suirii pe tronul Moldovei (1527) a Voievodului Petru Rareș, întemeietorul cetății Ciceului”, în *Renașterea. Organul oficial al eparhiei ortodoxe române a Vadului, Feleacului, Geoagiului și Clujului*, nr. 37/11 din septembrie 1927, pp. 3-4.

⁵⁰ <http://www.protopopiatulbeclean.ro/parohia-negrilesti/>, accesat în 26 octombrie 2016.

⁵¹ ***, *Hrisov*, biserica ortodoxă (fostă greco-catolică) „Sfântul Dumitru” Negrilești.

⁵² <http://www.protopopiatulbeclean.ro/parohia-negrilesti/>, accesat în 26 octombrie 2016.

⁵³ ***, *Hrisov*, biserica ortodoxă (fostă greco-catolică) „Sfântul Dumitru” Negrilești.

⁵⁴ ***, „Raport despre activitatea Reuniunii de Misiuni Sfinte în anul 1923”, în ziarul *Curierul Creștin. Organ oficial al diecezei de Gherla*, Gherla, an VI, nr. 13 din 1 iulie 1924, pp. 59-60.

Astra Salvensis, an IV, număr 7, 2016

În această perioadă, enoriașii bisericilor greco-catolice și ai celei ortodoxe, erau încă îmbrăcați în costum popular, acesta fiind unul de sărbătoare, care de care mai frumos croite. Au existat însăși multe cazuri în care credincioșii mergeau desculți, situație valabilă în special pentru copii.⁵⁵

După momentul interzicerii cultului greco-catolic, biserica ridicată la începutul secolului a fost utilizată de ortodocși, în paralel cu biserica ortodoxă „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”, situație ce se menține și astăzi. Din interviurile efectuate în localitate, nu reiese că ar fi existat o opoziție foarte mare vis-a-vis de unirea cu biserica ortodoxă, mai ales că preotul unit Petru Viman s-a conformat acestei decizii.

După revoluție, nu au existat eforturi mari pentru refacerea comunității greco-catolice. Știm doar de o persoană care a încercat să găsească familii interesate pentru a aduce un preot unit în localitate, dar efortul său a fost zadarnic, lumea nedorind să scindeze comunitatea,⁵⁶ declarându-se oficial greco-catolici doar 2 în anul 1992 și 7 în 2002.⁵⁷ Astăzi, cele două biserici sunt folosite alternativ de către credincioșii ortodocși, una fiind utilizată în perioada rece a anului, cealaltă în timpul verii.⁵⁸

Bisericile neoprotestante

Tot în perioada interbelică, au apărut în localitate și cultele neoprotestante, reprezentante inițial doar de către cultul baptist. Acesta este adus de către un sătean plecat la muncă în orașul Detroit din SUA. Pe numele său Zadic Ioan, el avea să reușească să convertească o serie de consăteni și să pună bazele unei mici comunități religioase, care aveau să aibă biserică mult mai târziu, până atunci întâlnindu-se în diferite case din sat.⁵⁹

Apariția acestui cult avea să anime și mai mult viața religioasă din localitate, existând tensiuni între toate bisericile locale, întreținute de

⁵⁵ Interviu cu C. D. în 7 decembrie 2015.

⁵⁶ Interviu cu B. M. în 3 ianuarie 2016.

⁵⁷ Varga E. Árpád, „Beszterce-Naszód megye településeinek felekezeti adatai. 1850-2002”.

⁵⁸ Raimond Petruț, „Sute de oameni au participat la hramul celor două biserici „gemene” din Negrilești”, în *Mesagerul*, ediție online, <http://www.mesagerul.ro/2013/10/21/sute-de-oameni-au-participat-la-hramul-celor-doua-biserici-gemene-din-negrilesti>, accesat în 28 octombrie 2016.

⁵⁹ Adrian Cosmin Iușan, *Satul lui Negrea. O istorie a localității Negrilești din județul Bistrița Năsăud*, p. 25.

multe ori de chiar de la amvon. Destinul bisericii baptiste din Negrileşti a fost unul destul de dificil, mai ales în prima parte a interbelicului, în condițiile în care ea nu era recunoscută de către autorități. În fapt, trecerea în legalitate a acesteia s-a produs prima dată, parțial, odată cu luarea legăturii cu Biserica Baptistă din Oradea, care se pare că era recunoscută în vreme (în 1919),⁶⁰ și, a doua oară, total, câțiva ani mai târziu.

Unul dintre primii bapțiști din localitate a fost și Gavril Dunca. Într-o carte de memorii, el vorbește și despre destinul interbelic al bisericii din care făcea parte. Astfel, din cauza nerecunoașterii ei, el și alți 5 (Rus Dumitru, Cămpan Gavrilă, Mihuț Pentru, Pop Anica și Rus Lucreția, care au îmbrățișat noua credință, au fost botezați la Dej și nu în sat, unde ar fi dorit.⁶¹ În 1920, se botează Simion Costea, urmași de alți precum Hanet Nicolae, Haicu Tihon, după care va urma și primul botez în valea din sat (1922),⁶² primul autorizat în județul Someș⁶³ (din care satul făcea parte la momentul respectiv).

În 1921, s-a instaurat o stare de urgență (în perioada interbelică au fost declarate mai multe astfel de stări de urgență,⁶⁴ moment în care biserica baptistă (de fapt o casă, prima fiind cea a lui Anica Pop din centrul localității)⁶⁵ trebuie închisă.⁶⁶

Perioada interbelică este una de agregare a acestor noi comunități religioase în localitate. Numărul lor începe treptat să crească, cu ajutor sau sub presiunea unor factori, astăzi reprezentând biserici importante din punct de vedere al ponderii numerice.

Referitor la comunitatea baptistă, ea avea, următoarele în perioada interbelică, un număr de 179 de membri înregistrați în anul 1930,⁶⁷ care a ajuns la 261 în anul 1941, la 264 în anul 1992 și la 225 în 2002.⁶⁸

Tot în interbelic, biserica baptistă se va scinda, în condițiile în care, în anii 30, apare și biserica pentecostală⁶⁹, o parte dintre cei care o

⁶⁰ Gavril Dunca, *Amintiri de-o viață. Cum am găsit calea mântuirii și cum am arătat-o și altora*, [s.n.], 1950, p. 20.

⁶¹ *Ibidem*, pp. 25-26.

⁶² Simion Costea, *O viață de slujire*, Cluj-Napoca, Editura Aqua Forte, 2003, pp. 11-14.

⁶³ Gavril Dunca, *Amintiri de-o viață*, p. 77.

⁶⁴ Gido Atila, *Două decenii. Evreii din Cluj în perioada interbelică*, Cluj-Napoca, Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, 2014, p. 149.

⁶⁵ Gavril Dunca, *Amintiri de-o viață*, p. 26.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 31

⁶⁷ Varga E. Árpád, „Beszterce-Naszód megye településeinek felekezeti adatai. 1850-2002”.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ Simion Costea, *O viață de slujire*, p. 28.

vor forma fiind inițial bapțiști. Cea mai importantă lovitură a fost aceea că o parte dintre bapțiști (aproximativ 40) s-au mutat pe o luncă, devenită între timp un sat de sine stătător, numit Purcărete.⁷⁰ Nu știm câți credincioși a avut Biserica pentecostală în interbelic, cifre existând doar pentru perioada de după Revoluție. Putem presupune, că totuși, că nu avea mai mult decât câteva zeci de membri.

Alte comunități de credincioși din Negrileștiul interbelic

În localitate, au existat, în perioada interbelică, un număr redus de romano-catolici și reformați. În privința primilor, numărul lor scade față de epoca precedentă. Dacă în 1869 sunt menționați 11 (numărul maxim de credincioși catolici înregistrați), în 1930 mai existau doar 2.⁷¹ Acest lucru trebuie înțeles prin prisma faptului că romano-catolici erau, de obicei, maghiarii care trăiau aici, mulți dintre ei aflându-se aici provizoriu. Niciodată numărul lor nu a fost mare (ei fiind soldați sau membri în administrația locală, reprezentând, în procentul lor maxim, 3,8% din numărul întreg al populației, deci nici numărul enoriașilor nu avea cum să fie unul diferit. Nu dispuneau de o biserică, astfel că se deplasau spre satele din apropiere care aveau, probabil Reteag sau, așa cum s-a putut vedea mai sus, Cristeștii Ciceului. Conform cifrelor oficiale, numărul catolicilor a evoluat astfel: 4 în 1850, 5 în 1857, 11 în 1869, 6 în 1890, 2 în 1910, 2 în 1930 și 9 în 1941 (perioada ocupației maghiare).⁷²

Tot în acest interval cronologic, a mai existat și o comunitate de reformați, formată tot din rândul populației maghiare. Nu aveau biserică, așa că aceștia mergeau probabil la biserică evanghelică din Reteag. Din punct de vedere administrativ-bisericesc, dat fiind că în Transilvania cultul reformat avea două dioceze, una la Cluj și alta la Oradea,⁷³ credincioșii din Negrilești (arondați probabil unei biserici din alt sat) făceau probabil parte din cea de-a doua. Evoluția numărului de reformați a fost următoarea: 21 în 1850, 36 în 1857, 45 în 1869, 28 în 1880, 12 în 1890, 11 în 1900, 8 în 1910, 1 în 1930 și 4 în 1941.⁷⁴

⁷⁰ *Ibidem*, p. 26.

⁷¹ Varga E. Árpád, „Beszterce-Naszód megye településeinek felekezeti adatai. 1850-2002”.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ Virgil Pană, „Aspecte privind situația cultelor minoritare din Transilvania în perioada interbelică”, în *Revista Bistriței*, VII (1994), p. 219.

⁷⁴ Varga E. Árpád, „Beszterce-Naszód megye településeinek felekezeti adatai. 1850-2002”.

Astra Salvensis, an IV, număr 7, 2016

Ce se poate foarte ușor observa este faptul că, în interbelic, aceste comunități dispar aproape în totalitate, principalul motiv fiind acela al plecării maghiarilor după înfăptuirea Marii Uniri din decembrie 1918.

A existat și o comunitate evreiască în localitate. Aceasta, deși a fost formată de obicei din 40-50 de oameni, a reușit, spre deosebire de comunitățile catolică și reformată, să își ridice un mic edificiu religios (sinagogă), în care se țineau slujbe în anumite momente, dar și să aibă propriul cimitir, care mai există și azi.⁷⁵

În concluzie, Negriștii interbelici arată, din punct de vedere religios, extrem de colorat, cu mai multe biserici (multiple confesiuni creștine), dar și cu două religii (creștină și iudaică). A fost o perioadă de evoluție pentru acestea, fiecare având particularitățile ei. Astfel, unele au apărut acum (cultele neoprotestante), altele s-au metamorfozat (biserica ortodoxă și biserica unită), iar alte comunități au dispărut (comunitatea catolică și cea reformată). Chiar și în aceste condiții, și, în ciuda numeroaselor conflicte existente pentru mulți ani între diferitele biserici locale, enoriașii au învățat să fie toleranți unii cu ceilalți, situație care caracterizează azi relația interconfesională din satul Negriști.

⁷⁵ Despre această comunitate vezi Adrian-Cosmin Iușan, *Satul lui Negrea. O istorie a localității Negriști din județul Bistrița Năsăud*, pp. 29-47.